

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Tečaj X.

V saboto 10. julia (sredoletna) 1852.

List 55.

Kmetovavci varujte svojo živino kužniga čerma ali vrančniga prisada!

Ker se je sopet približal tisti za živino nevarni čas, v katerim je treba previdniga ravnanja, da je nagla smert ne pokonča, in ker se je že od več nesreč slišalo, ktere je kužni čerm tu in tam in kakor sim se sam prepričal večidel le po nečimerni nemarnosti lastnikov napravil, je potrebno sopet opominjati: kmetovavci varujte svojo živino!

Poglavitni vzroki čerma ali vrančniga prisada (rumeniga kevžiha ali rumeniga volčiča) so: velika vročina, ktera živino pri hudim delu, na paši ali pa v soparčnim hlevu zadeva; pomanjkanje čiste merzle pijače, kar se sedaj toliko bolj pogosto primeri, ker je poletje bolj suho in le po redkim dež prihaja, da so nekteri kmetje primorani živino clò v nekterih krajih z gorko spargeno vodo, mlako ali gnojnico napajati. Kolikor težji ali dostikrat clò nemogoče je se ti nadlogi — pomanjkanju vode — ogniti, toliko bolj je saj potreba, da so hlevi zračni (ljuftni), da niso soparčni, da ni preveč gnoja v njih, ki še večji vročino napravlja, da živina ne stoji v gnojnici. Hlad, hlad, čisti zrak, čista voda, kisljate in slane reči so gotovi pomočki to strašno bolezin odverniti!

Pa kaj pomaga od tega več govoriti, ker tisti gospodarji, ktere to zadeva, tega ne berejo, da bi si boljši zapopadek od te bolezn pridobili, kakor ga dosihmal imajo, ko mislijo, če bolezin enkrat živino napade, „ne bo nič ž-njo, je že rumeni kevžih ali rumeni volčič prinji!“

Zares grozno nevarna je ta bolezin, ko je vsa kri černa in gosta in se rumeni razljivi pod kožo in v notranjih delih života prikažejo, — zato še enkrat rečem: kmetovavci! čujte nad svojo živino, ki je draga, ker se ta bolezin po stanovitni skerbi veliko lažje odverne in zabrani, kakor pa o zdravi, če je živino že napadla. J. L—r.

Ogled kmetijstva na Angleškim.

(Dalje.)

Gojzdje po Angleškim.

Na prvi pogled bi se mislilo, da je lesa in gojzdov po Angleškim sila veliko, ker obilo glogovo germovje (Weissdornhecke) z nekterimi hrasti, jeseni, bersti, verbami itd. dela deželo na videz gojzdnato, — ali temu ni taka; ni dežele v Evropi, ki bi tako malo gojzdov imela, kakor Angleška.

Več kot 1200 angleških milj sim obhodil, vunder sim le v celò malo krajih večih gojzdov s hrasti in borovci vidil. Ker Angležem zlo lesa in derv manjka, je začelo več posestnikov mecesno drevje saditi, — ali ravno to je znamenje, da Angleži niso kaj modri gojzdnarji, scer bi mecesna ne sadili, kterimu nista močirna zemlja in megleno podnebje celò nič vgodna; mecesen rase scer perve leta v taki zemlji naglo, ali kmalo začne hirati in pešati, in daje mehke in gobaste les.

Ker imajo Angleži pripravniga kamnja dovelj, namest živih plotov delajo zidane ograje; dratene plote okoli pašnikov sim vidil le v grofii Kentski.

Moj namen ni tukaj pretresovati, ali so živi ploti ali žive meje slabe ali dobre; tega sim pa vunder prepričan, da bojo tudi živi ploti berž zginili, kadar bo tista postava *) overžena, po kateri se zdaj ne sme žito iz ptujih dežel, kakor bi kdo hotel, na Angleško na prodaj voziti, zakaj Angleži so bistro glave, ki bojo kmalo zapopadli, da živi ploti, ki so scer le dobri na suhi zemlji in v suhih krajih, jim veliko sveta odvzamejo, ki bi se dal z velikim pridam v njive predelati.

Sela po Angleškim.

Angleško se loči od vsih družih dežel v tem, da ne vidiš nikjer velicih vasi, kakor pri nas, scer pa sila sila veliko kopíc za žito in senò pod milim nebam.

Velike posestva so razdeljene v posamske pristave, na kterih najemnik (štantar) s svojo družino in delavci samotni stanuje.

Ločeni od sveta živijo tukaj posestniki, najemniki in delavci sami za-se.

To samotno življenje je po mojih mislih na več strani koristno:

1. Samotno prebivanje snuje pravo serčno družbinsko življenje, kjer osebe ene družine le zase živé in se z družimi ne pečajo. Pa tudi v nobeni deželi na svetu ne živijo družine v taki lepi spravi in v takim lepim redu kakor na Angleškim; za to je pa tudi to lepo družbinsko življenje nar močnejši podlaga angleške deržave.

2. Samòta sili ljudi, da ne tratijo časa z nepotrebnimi rečmi, da radi berejo, in premišlujejo kar

*) V letu 1815 je na Angleškim tista žitna postava (Kornbill) v djanje stopila, ktera vvožno ptujiga žita na Angleško večidel zabrani. V letu 1826 je vlada želela, da bi se ta postava, ktera ljudstvu žito zlo podražuje, preuredila, ali ker so se v deržavnim zboru zborniki perve zbornice — menda iz samopridnosti, ker so oni sami veliki posestniki in kmetovavci — z vso silo zoper preuredbo te postave uperli, je obstala do današnjiga dne, čeravno jo skušajo veljavni možje v prid ljudstva podreti. Vred.